

07.2022

АЛЕВИТИТЕ
ОТ ИЗТОЧНИТЕ
РОДОПИ

ПЛАСТМАСОВАТА
РЕКА НА
ИНДИЯ

NATIONAL GEOGRAPHIC БЪЛГАРИЯ

▶ ДА ПРЕОТКРИЕШ ТРИЕСТ

В очакване на шанса, който ще превърне
града в новата входна врата на Европа

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG

ISSN 1312-6571

5,99 AB.

07 >

9 771312 657664

ЮЛИ 2022

ТРИЕСТ • АЛЕВИТИ • ГАНГ - СВЕЩЕНА И ЗАМЪРСЕНА • ДИВИ ЖИВОТНИ В ГРАДА

СЪДЪРЖАНИЕ

На корицата:

Ежегодната международна регата „Барколана“ – една от най-масовите в света – се провежда всяка втора неделя на октомври в залива на Триест.

СНИМКА: КИАРА ГОЯ

СТАТИИ

Романтичният чар на Триест

Еlegantният и енергичен граничен град в Северна Италия е отдавна пренебрегвано културно съкровище. Подновеният интерес към триестското пристанище с неговото местоположение, дълбочина, жп връзки и статута си на частично освободено от мита може да доведе до нова ера на благополучие

ТЕКСТ: РОБЪРТ ДРЕЙПЪР
СНИМКИ: КИАРА ГОЯ
..... стр. 28

На гости на алевитите

Не са много българите, които знаят за съществуването на алевитите – затворена религиозна общност, чиито предци били разпръснати преди векове по земите на днешна България, Турция, Македония, Албания, Босна и из Близкия изток. Разказ от първо лице за пролетното мае на алевитите в Източните Родопи.

ТЕКСТ И СНИМКИ:
ИВО ДАНЧЕВ
..... стр. 48

По нея тече пластмаса

Река Ганг е свещена за индийците. Освен това е основен източник на индустриални отпадъци, които замърсяват океаните.

ТЕКСТ: ЛОРА ПАРКЪР
СНИМКИ: САРА ХИЛТЪН
..... стр. 58

Защо градовете подивяват

Койоти, мечки, еноти и други животни се адаптират по хитри начини към градския живот, докато местообитанията им намаляват.

ТЕКСТ: КРИСТИН ДЕЛАМОРЕ
СНИМКИ: КОРИ АРНОЛД
..... стр. 78

МАЙ 2022 Г.

„БЪДЕЩЕТО НА ГОРИТЕ“

Разглеждайки фотографиите към статията „Бъдещето на горите“, изпитвам смесени чувства, защото, от една страна, те са невероятно красиви и показват майсторството на фотографа, а от друга – гибелта на горите поради климатичните промени и човешката дейност. А илюстрацията, показваща различните заплахы за дърветата, е повече от прекрасна, като по този начин читателят нагледно може да си обясни написаното в статията.

Горите са безценни, защото всичко, което те ни осигуряват, е незаменимо. У нас, както и в Европа първичните гори – там, където следите от човешката намеса са минимални – са почти на изчезване. Тези гори са източник на изключително богато биоразнообразие и са дом на редки видове. В световен мащаб първичните гори също са под заплаха. Вторичните гори – тези, които са унищожени и след това възстановени по естествен или изкуствен начин – също намаляват или почти не се възстановяват.

За жалост малцина си дават сметка какво означава това. Напоследък имам наблюдения как се гледа с пренебрежение на хората, водещи устойчив начин на живот с цел грижа за планетата. Това, което би могло да се направи, е: включване на горите в защитени територии, „зелени“ кампании, които да намерят отзвук в обществото; зазълбочаване на екологичното образование в училище. Ако хората по света се обединим и с подкрепата на правителствата, вярвам, че бихме постигнали много по-добро бъдеще за нас и за бъдещите поколения. — СТЕФАН РАДЕВ, С. НЕЙКОВО, ПИСМО ДО РЕДАКЦИЯТА

Още когато започнах да чета статията, ми стана много интересно, защото от малък живея в град, заобиколен от вековни гори и обширни поляни. Интересното беше, че в статията бе написано всичко, подкрепено с много факти – от унищожението на горите до тяхното възстановяване от хората, от тези, които ги изсичат, до тези, които се грижат за тяхното благосъстояние. Интересен бе фактът, че се обръщаше внимание на проблемите, спождащи горите по целия свят. Добрата новина е, че има хора, за които горите са важни не само за биологичното разнообразие, но и за здравето ни. — РАДОСЛАВ АЛЕКСИЕВ, ВЕЛИНГРАД, ПИСМО ДО РЕДАКЦИЯТА

Презизвикателството дойде с майската корица на списанието. „Наш ред е да им помогнем“, но как? Снимката на кулата за наблюдение и дърветата, оградени от така познатата жълта рамка, ми даде идея. Оказа се, че в кутия с големината на *National Geographic* могат спокойно да се съберат сто диви бебета черешки, колкото са и неговите страници. Нататък беше лесно. Кутията, лопатката, туби с вода и... надявам се след десет години да ви поканя на разходка по „Черешова алея“. Всъщност не са нужни инвестиции, нито кой знае какви усилия. Напролет навсякъде има диви поници. В боровата гора са борчетата, а покрай пътица и по ниви е пълно с диви ябълчици, сливи, черешки и още ред дървчета в проект. Те са стотици от едно дърво и винаги биват окосени или оползотворени от тревопасните. Не струват нито стотинка, изкопават се и се саят с туристическо ножче или саксийна лопатка, а стават големи дървета. Това не е първият ми такъв опит, просто е първият в такива мащаби. Дърветата вече успешно преживяха цели три седмици след дъждове, бури, градушка и силен пек. Ето, моят отговор на вашето майско презизвикателство са тези сто бебета дървчета. Нека опазим планетата, за да я оставим на своите деца красива и зелена! — МЕГИ ДИМИТРОВА, КОСТИНБРОД, ПИСМО ДО РЕДАКЦИЯТА

Гората винаги е била за мен пленително място. Нецо много по-голямо от зелената маса, покриваща склона на планината, която сме свикнали да приемаме за дагеност. Тя е аромат на природата, лятна прохлада, зимна приказка, дом на хиляди животни и растения. Тя е цял един жив организъм, който, за да оцелява и процъфтява, изисква грижи. Или в случая – поне да не му се пречи.

Признавам, че статията за бъдещето на горите доста ме натъжи, защото то не е никак розово. Отнема години на едно дърво да израсне голямо и здраво и само секунди то да бъде повалено на земята. Рядко си даваше сметка, че горите са тези, благодарение на които дишаме, и изчезнат ли те, много скоро и ние ще последваме съдбата им.

Климатичните промени са вече факт, както са се убедили и учените, монтиращи метеорологични станции по най-високите места в света, за да следят въздействието на променящия се климат. Не можем да спрем природата и цветите, които тя нанася, но със сигурност можем да пресмислим човешкото влияние върху планетата. Защото колкото повече хора се ангажират в опазването ѝ, толкова повече ще забавим процесите, които водят до обезлесяване, суша в едни райони, наводнения в други и изчезване на ключови за Земята животински и растителни видове.

— АНАСТАСИЯ ВЕЛИНОВА, С. РУДАРЦИ, ПИСМО ДО РЕДАКЦИЯТА

✉ АДРЕС сп. *National Geographic* България, 1303 София, ул. „Отец Паули“ 15
E-MAIL nationalgeographic@sbb.bg Писмата могат да бъдат редактирани и съкращавани от редакцията от съображения за място и яснота.

Шансът да „станеш риба“

ЖАК-ИВ КУСТО, СЪИЗОБРЕТАТЕЛ НА АКВАЛАНГА, ОТВОРИЛ
ПОДВОДНОТО ЦАРСТВО ЗА УЧЕНИТЕ – И ЗА СМАЯНАТА ПУБЛИКА

ТЕКСТ: РЕЙЧЪЛ ХАРТИГАН

„В

„ВИЖ“ – КАЗА СИНЪТ МИ.

Полюшвахме се в сянката на един кей на Исла Виекес в Пуерто Рико. Беше хладно, но пусто – оформено от човека място, подходящо единствено за кратка почивка по време на първите ни крачки в гмуркането с шнорхели.

Уил посочи надолу. Беше опулил очи зад маската. Потопи глава под водата. Последвах го.

Пристъпихме в друг свят. Над водата кеят представляваше безлична конструкция от огънато дърво и люцеза се боя. Под водата гъмжеше от живот – оранжеви и жълти корали, които се увиваха около коловете, тучни морски растения, полюляващи се на течението, стрелкаци се пасажи сребристи рибки. Тясното пространство под кей, построен преди десетилетия, беше пищно като джунгла. Но за разлика от джунглата можехме да се носим напред него и да го изследваме от всеки възможен ъгъл.

Никога не си бяхме представяли, че ще бъдем заобиколени от толкова много живот, и въпреки това Уил искаше още. „Беше страхотно – каза той, докато се прибирахме към хотела с раздрънкания пикан на нашите гудовете. – Искам да пробвам с водолазен апарат.“ Не искаше да бъде вързан за повърхността от шнорхела под наем. Мечтаеше да се гмурне по-дълбоко и да види с очите си повече от океана.

Подобна мечта е възможна – дори не е нещо необичайно – благодарение на едно просто устройство, в чието създаване участвал френският изследовател Жак-Ив Кусто, известен със своите филми, телевизионни предавания и природозащитни начинания в полза на морето. Кусто сам измислил девиза си: *Il faut aller voir* – „Трябва да отидем да видим“. През 1943 г. като съзобретател на акваланга – първия безопасен самостоятелен подводен дихателен апарат (англ. съкр. SCUBA), той поканил обикновените хора да приемат този девиз като свой собствен и сами да се потопят в подводния свят.

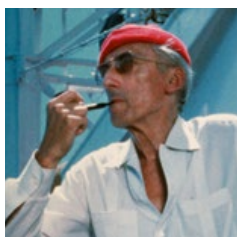
Кусто се научил да плува, когато бил на четири, но първите му амбиции били прицелени в небето, не в морето. През 1930 г. постъпил във Френската военноморска академия, за да стане пилот, която мечта била осуетена от почти фатална автомобилна катастрофа, при която счулил и двете си ръце. Колегата му от флота Филип Тайе предложил на Кусто да плува в океана, за да се възстанови по-бързо. Тайе му заел чифт очила и го забел на риболов с харпуни в Средиземно море край Тулон, Франция.

Плуването с очила било истинско откровение. „Щом потопих глава под водата, преживях шок... осъзнах, че от този ден насетне цялото ми свободно време ще бъде посветено на подводните проучвания.“

Накрая Кусто можел да се гмурка на 18 м и да остава там 80 секунди. Само че той искал по-дълбоко и по-дълго. „Винаги съм се бунтувал срещу ограниченията, налагани от побирацията се в дробовете ми въздух“ – написал той през 1952 г. в статия за *National Geographic*, първата му за списанието.

ПРЕЗ 30-ТЕ ГОДИНИ НА ХХ В. нямало много възможности за дълбоководно гмуркане. Мобилността във водолазните костюми, които французите наричали *pieds lourds* („тежки крака“) – костюми от гумиран брезент с меден шлем и обувки с оловни подметки, била ограничена от дължината на маркуча, който подавал въздух от повърхността. Автономният дихателен апарат, създаден от Ив Льо Приър през 1925 г., освободил водолазите от досадния маркуч, но запасът от въздух бързо свършвал, тъй като се подавал непрекъснато, а това ограничавало времето под водата.

Кусто трябвало да намери свое собствено решение. „Нуждата ме направи изобретател“ – казал той.

„Най-добрият начин да станеш риба – или поне нейно подобие – е да си сложиш подводния дихателен апарат акваланг“ – това твърди Кусто (Вляво), съзобретател на устройството. На тази архивна снимка от *National Geographic* (Вдясно) аквалангисти се спускат към Ша'аб Руми, риф в Червено море.

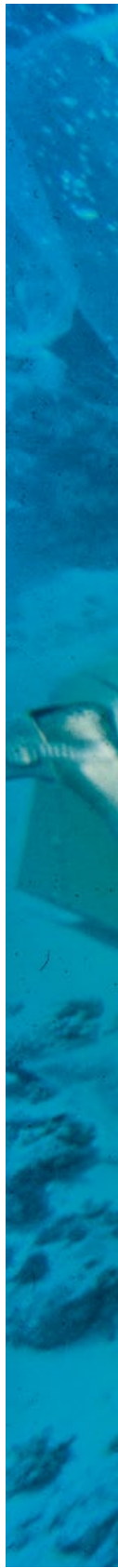
За да се гмурка по-дълбоко, имал нужда от устройство, което да осигурява въздух за дишане, който освен това да отговаря на налягането на водата: когато водолазът се спуска надолу, налягането се увеличава, като намалява обема на въздуха в тялото и би могло да доведе до колапс на белите дробове. Тъстът на Кусто го свързал с инженера Емил Ганян, специалист по пневматични устройства за високо налягане. Втората световна война била в разгара си и германците контролирали по-голямата част от Франция. Ганян работел за най-големия френски доставчик на газ в Париж, където изобретил клапан, който регулирал подаването на гориво и позволявал на колите да се движат с олио за готвене – напълно военновременно нововъведение, тъй като нацистите били реквизирали всички бензин.

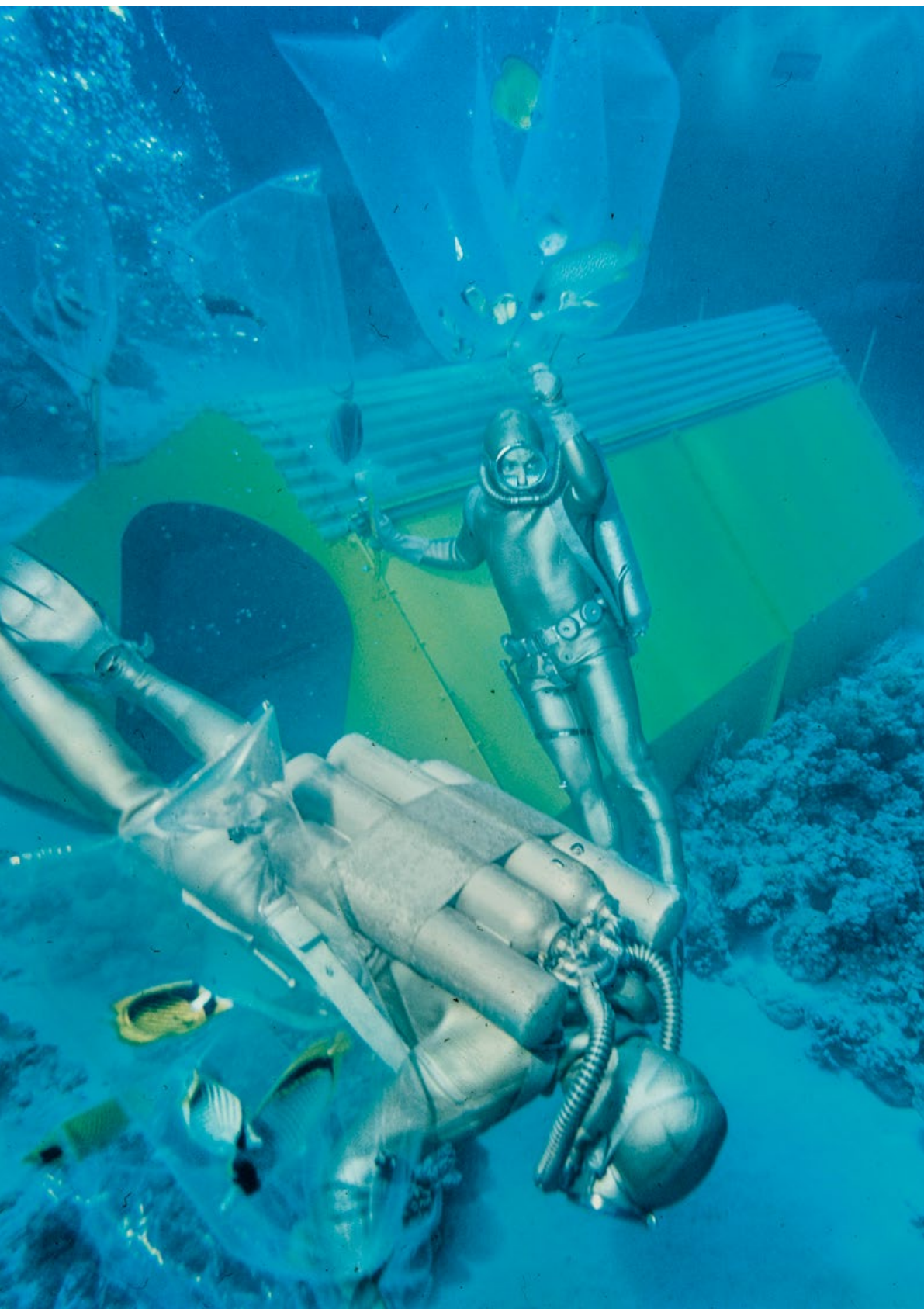
Когато Кусто пристигнал в Париж, за да обясни на Ганян проблема с въздушно налягане, инженерът си помислил, че решението може би се крие в неговия горивен регулатор. Двамата се заели да майсторят, докато получили нещо годно за изпитване – регулатор, свързан чрез тръби с три бутилки със състен въздух. Кусто отишъл да поплува с прототипа в р. Марна на изток от Париж. „Дишах нормално, с бавен ритъм – обяснил той, – наводох глава и поляка се спуснах на девет метра.“

Устройството работело – докато бил в хоризонтално положение. Изпускало въздух, когато се изправел. Кусто и Ганян преустроили тръбите за вдишване и издишване, така че да са на едно и също ниво. Най-сетне получили вариант, който Кусто решил, че може да изпробва в морето.

В продължение на много месеци през 1943 г. Кусто, Тайе и техният приятел Фредерик Дюма предпазливо изпитвали устройството, което нарекли акваланг. Направили над 500 гмуркания в Средиземно море, като всеки път се спускали малко по-дълбоко. До началото на есента били достигнали 40 м. През октомври Дюма се бил гмурнал с още 27 м по-дълбоко.

„Най-добрият начин да наблюдаваш рибите е да станеш риба – пише Кусто в онази първа статия в *National Geographic*. – А най-добрият начин да станеш риба – или поне нейно смислено подобие – е да си сложиш подводния дихателен апарат акваланг. Аквалангът позволява на човек да се плъзва, без да бърза и без никакъв риск, на много метри под морската повърхност.“

ЦИФРОВА ПОВЕРИТЕЛНОСТ

ОТ АЛБЕРТО ЛУКАС ЛОПЕС И КЕЛСИ НОВАКОВСКИ

ЗА МНОГО ОТ НАС е нормално да цъкнем на „Приемам“, без да прочетем ситния текст, когато за пръв път инсталираме цифрово приложение. Но какво точно приемаме? „Кларио“, софтуерна компания за интернет сигурност, базирана в ОАЕ, компилирала данни от 2021 г. от някои от най-използваните приложения в света, за да разбере какви данни могат да събират и да съхраняват, след като цъкнем на този бутон. Информацията включва основни неща като име, дата на раждане и имейл адрес. Но нещата бързо могат да станат много лични – от нашите домашни любимци и хобита до височината, телното и сексуалната ни ориентация. Много приложения могат да съхраняват също и банкова информация, както и да се свързват с профилите ни в социалните медии. Приложенията на социалните медии – все повече на прицел поради притеснения за поверителността – събират данни от най-разнообразни източници.

Лицево разпознаване

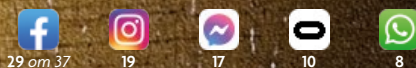
„Мона Лиза“ на Леонардо да Винчи може би има едно от най-разпознаваемите, но и най-мистериозни лица на всички времена. Дали днешните приложения биха разбрали защо се усмихва?

Най-големите събирачи

Приложенията за достъп до социалните мрежи (Фейсбук и Инстаграм), за онлайн срещи (Тиндър и Грайндър) и за транспорт (Юбер) са водачите в събирането на данни. Фейсбук например може да събира информация за 29 от 37-те променливи на личните данни, изследвани в проучването.

Най-големите събирачи, притежаващи от Мета

През 2021 г. бивш служител на Фейсбук (сега преименуван на Мета) изнесе документи относно злоупотреби с поверителни данни и дезинформация вътре в компанията. Приложението на Фейсбук има директен достъп до повечето данни; Всички останали приложения на Мета могат да събират данни от приложението на Фейсбук, ако профилите са свързани.

Типове изображения

Лицеви: *Разпознава хора и ключовите им черти*

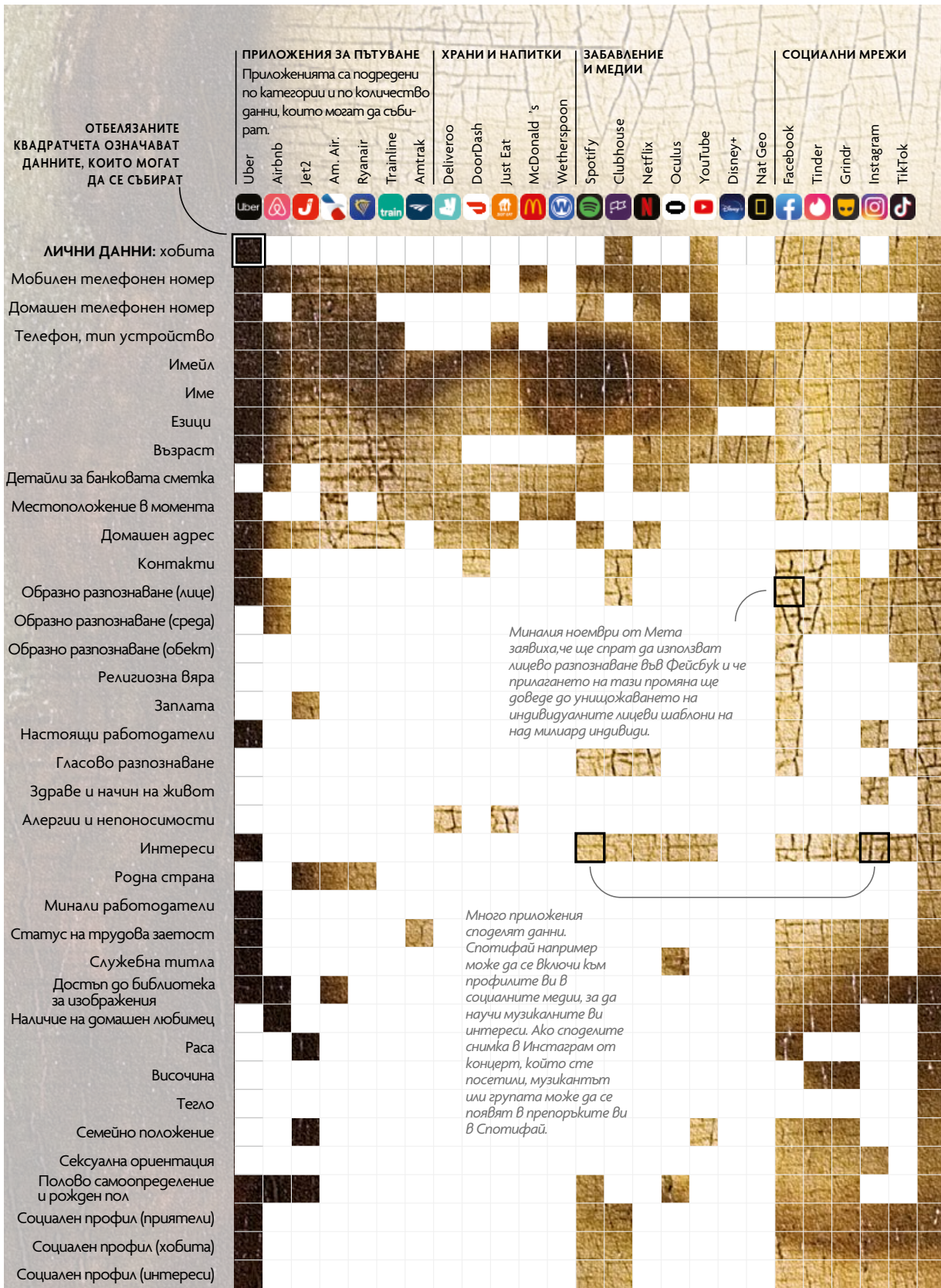
Разпознаването на изображения помага на компаниите да проучат външния вид на ползвателя и околната му среда, за да пригледат рекламите към нуждите и интересите на индивида. От 58-те проучени приложения 16 използват някакъв вид разпознаване на изображения.

Фон: *Засича елементи в околната среда*

Предмети: *Идентифицира обект или продукт на дадено изображение*

ИЗТОЧНИК: CLARIO.CO. ДАННИТЕ СА ОТ ЈУЛИ И НОЕМВРИ 2021 Г. И ВКЛЮЧВАТ ДАННИ, КОИТО ЕДНА КОМПАНИЯ МОЖЕ ДА СЪБИРА И СЪХРАНЯВА САМО СЛЕД ПОЛУЧАВАНЕ НА РАЗРЕШЕНИЕ.

Някои приложения използват гласово разпознаване, за да гарантират достъп. Но именно информацията, събрана чрез данни като местоположението или изображенията на даден човек, а не от разговорите му, им помага да таргетираат рекламите.

Раса

Няколко приложения за срещи, включително популярното Грайндръ, са премахнали филтрите за етническа принадлежност от платформите си. Повечето приложения на социални мрежи в това проучване не събират данни за раса.

ВЕСТИ
ОТ ПРЕДНАТА ЛИНИЯ
НА НАУКАТА
И НОВИТЕ ИДЕИ

Митични риби в Древен Египет

Двама нилски обитатели – сомът (вдясно) и тилапията – били сред животните, митологизирани от древните египтяни. Приписвали им магия, възраждане и плодородие; смятало се, че изобразяващите ги амулети притежават особена сила, дори предпазвали от удавяне. —ЕЛИЗА КАСТЕЛ

ИНВАЗИВЕН ВИД

ТВЪРДЕ МНОГО ГЪРЛА?

СЛЕД КАТО ПРЕНАСЕЛИЛА НОВАТА СИ РОДИНА, ТАЗИ КРАСТАВА ЖАБА КАНИБАЛИЗИРА СВОЯ СОБСТВЕН ВИД

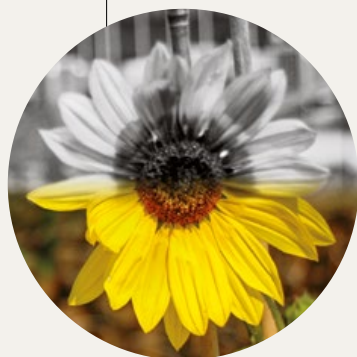
Наричана морска крастава жаба или тръстиково крастава жаба, агата (*Rhinella marina*) се храни с насекоми в родната си Южна Америка. Затова през 1935 г. 101 жаби били докарани в Австралия с надеждата да отърват от бръмбари захарните плантации. Отровните земноводни почти не засегнали популацията от бръмбари и бързо се превърнали в напаст – светкавично се размножили и изместили местни видове.

Съществуващите днес над 200 млн. жаби ага в Австралия са твърде много за всеки вкус – включително на самите крастави жаби, чиято вътрешовидова борба за ресурси е довела до злоецо ново поведение: канибализъм. В изследване, публикувано в сп. *Ecology and Evolution*, учените установили, че след като поповите лъжички на жабите ага в Австралия усетят токсин в яйцата на собствения си вид – същия токсин, който ги прави отровни за хищниците, те бързо се настъргват и изяждат и яйцата, и поповите лъжички – абсолютно непознато поведение в естествения им ареал; смята се, че е възникнало наскоро сред тези в Австралия като начин за намаляване на конкуренцията. „В Австралия те определено са своят най-лош враг“ – казва Майкъл Кросланд от Университета на Сидни. —АНИ РОТ

РАСТИТЕЛНА НАУКА

Опрашителите виждат не само жълтото

Слънчогледите са красива глегка – и още по-красива за опрашителите. Те виждат цветовете в ултравиолетовия спектър, който разкрива многоцветна мишена в средата на цвета. Смятало се, че тази шарка се е развила само за да привлече опрашители. Но нови проучвания показват, че молекулите, образуващи мишената, помагат на растенията да преживеят стресови условия като засушавания и екстремни температури. —А. Р.

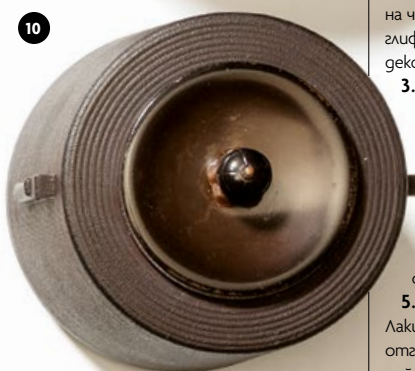
ЧАЕНА ДИПЛОМАЦИЯ

7

8

10

9

11

12

СНИМКА: РЕБЕКА ХЕЙЛ

КОГАТО АКИКО КАВАЙ се върнала в Япония, след като учила политически мениджмънт в САЩ, тя била убедена, че суровата сфера на предизборните кампании може да се поучи от света на чая. „В основата на японската чаена култура е хармонията“ – казва Кавай. През 2017 г. тя основала „Сакура Ча Мийт“ – НПО за „чаена дипломация“. Идеята датира отпреди 4 века и цели преодоляване на политическите и културни разделения чрез споделеното пиене на чай. Кавай е организираща церемонии от Тексас до Израел. —НИНА СТРОХЛИК

1. Мизусаши

Съд с капак за прясна студена вода.

2. Сенсу

За церемонията майсторите на чай рисуват с японски йероглифи теми или идеи на малко декоративно ветрило.

3. Чашаку

Кутия съдържа тънка бамбукова лъжичка за сипване на матча в чашата.

4. Фукуса

Тъй като естественният бамбук е много фин, почистването става не с вода, а с тази кърпа.

5. Нацуме

Лакиран съд съдържа матча, отлеждана в Киото. Всеки майстор на чай има любим вид фино смлян зелен чай.

6. Сладки

Преди гостите да пият чай, домакинята им сервира дребни сладки.

7. Кимоно

Собин Коизуми, майстор на чай от Киото, носи традиционно облекло.

8. Кобукуса

За предаването на чашата чай на госта се изисква специална тъкан.

9. Часен и чакин

За смесването на матча с горещата вода се използва бамбукова метличка часен. Чаят се поднася след не повече от 10 секунди. Посудата се избърсва с кърпа чакин.

10. Кама

Водата се кипва в чугунен съд на огън от дървени въглища. Някои чайници са на стотици години и се предават от поколение на поколение майстори на чай.

11. Хишаку

За прехвърлянето на горещата вода от чайника в чашата се използва бамбуков черпак.

12. Футаоки

Малка стойка, на която се поддържа черпак или капак на кама.

НА ОСТРОВА НА ОРХИДЕИТЕ

СНИМКА: ЙОХАН ХЕРМАНС

ОТ ВЪЗХИТИТЕЛНАТА *Cymbidiella pardalina* с нейната драматична алена устна (на снимката) до жълтата *Angraecum rhynchoglossum* с размера на нокътя на палеца ви, Мадагаскар е дом на около 1000 вида орхидеи. Известни с деликатните си детайли, тези цветя демонстрират забележителна устойчивост към горските пожари и жестоките суши, които днес тормозят този богат на биоразнообразие остров в Индийския океан. Орхидеите с подземни грудки действат като

подземни електроцентрали, казва Джини Рахаримампионона, мадагаскарски ботаник и изследовател на *National Geographic*. През нейната 22-годишна дейност в защита на флората на острова тя е помогнала за създаването на 12 резервата за защита на растителните видове от обезлесяването и загубата на местообитания. —КЕЙТИ НОРОУКИ

Научете повече за подкрепата, която Националното географско дружество оказва на изследователите, защитаващи видове от основно значение на [natgeo.com/impact](https://www.natgeo.com/impact).

An aerial photograph of a large regatta in the sea. The water is a deep blue, and the sky is a clear, pale blue. Numerous sailboats of various sizes and colors (white, orange, red, blue) are scattered across the water. A large orange and white motorboat is visible in the center. The overall scene is one of a busy, organized sailing event.

РОМАНТИЧНИЯТ ЧАР

НА ТРИЕСТ

ТЕКСТ: РОБЪРТ ДРЕЙПЪР
СНИМКИ: КИАРА ГОЯ

Еlegantният и енергичен граничен град
В Северна Италия е отдавна пренебрегвано
културно съкровище. Подновеният интерес към
пристанището му може да доведе
до нова ера на благополучие

Стига да не е задухал епичният вятър *бора*, в италианския град Триест има само добри маршрути за разходки – по спокойните улици, оброчени от архитектурата от времето на Хабсбургите.

ПО ИТАЛИАНСКИТЕ СТАНДАРТИ Триест е поразително разнообразен, което се дължи както на историята му на оживено пристанище на Австро-Унгарската империя, така и на местоположението му, закъпан между Централна Европа и Балканите. Това е гранична територия на търговци и временно пребиваващи, всеки от които е оставил културния си отпечатък.

Една безоблачна октомврийска сутрин се отправих от апартаментта под наем в работническия квартал „Сан Джакомо“ към центъра на 16-ия по големина град в Италия (население 200 480 души). По пътя подминах

развалините на римския театър от I в., кубетата на сръбска православна църква от XIX в. и процесия от африкански улични продавачи, задаващи се откъм гарата. Идващият от Адриатическо море въздух беше леко солен, но и ухаещ на печено кафе.

Бил съм в Триест повече от десет пъти след първото ми посещение през 1996 г., но никога за повече от ден-два. Няколко чаши словенско вино и язвителен разговор с бармана в „Гран Малабар“. Миди морски бръснач и трюфели в „Ла Баретин“. Преход пеша през скалистото плато Карсо, извисило се над морето и потънало в яркочервените

„Пиаца Унита д’Италия“, историческият централен площад на Триест и един от най-величествените в Италия, се простира до Адриатическо море. През римската епоха тук имало пристанище. При управлението на фашистите Бенито Мусолини обявил новите расови закони от площада. Днес, подобно на останалата част от града, неговото пространство е едновременно гостоприемно и интроспективно.

перести цветове на смрадликата. Триест винаги си беше такъв, какъвто го бях оставил – поне така смятах до пролетта на 2019 г., когато Италия започна да обмисля да закачи разнебитената си икономическа каручка за Китай, а главната роля да е на Триест. Това доведе до едномесечния ми престой там – с надеждата най-сетне да разбере периферния град на Италия.

През този ден се бях уплътнил към площада, наречен на Джулиелмо Обердан, който не успя да убие императора през 1882 г. и изкрецял последните си думи от бесилката: „*Да живее Италия! Да живее свободен Триест!*“. Двайсет и четири годишният италиански националист не бил единственият, страдал тук. Под мен имаше комплекс от тунели, които нацистите, окупирали Триест през Втората световна война, използвали за разпити и мъчения на евреи и словенци, преди да ги изпратят в единствения лагер на смъртта в Италия, в другия край на града. Това беше историята на хора, които не приемали да им казват какви са и в какво да вярват – за което платили прескъпо.

Отидох на „Пиаца Обердан“ да се срещна с Амбра Деклик, с която се бях запознал в елегантния ѝ ресторант наблизо, където често спираше до масата ми, за да ми долее вино от някакъв неизвестен винар горе над града, на платото Карсо. Сега тя дойде с колата си и се отправихме на среща с неин приятел. Деклик умело се измъкна с криволици от града и се качи на магистралата, следваща брега. И тя, и майка ѝ са триестинки. Дядо ѝ бил евреин, корабовладелец

В Триест има голяма китайска общност. Уан Йелан (в средата) притежава осем магазина заедно със своята партньорка Алесия У и нейното семейство. Цян Джан (който сервира) помогнал за създаването на група за разпространение на китайската култура и за асимилация в Триест. Родителите му притежават ресторанта „Рабиолерия да Лина“, който специализира в китайските кнедли.

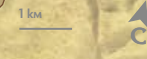
На края на Италия

Преди Първата световна война Триест бил най-важното морско пристанище на Австро-Унгарската империя и процъфтяващ космополитен град. В края на конфликта бил включен в границите на Италия. Последвали десетилетия в географска изолация. Когато Словения била част от комунистическа Югославия, Триест се превърнал в самотен преден пост на Запада. Днес дълго пренебрегваното пристанище отново е желано от чужди сили, стремящи се да господстват над глобалната търговия.

ТРИЕСТКИ
ЗАЛИВ

Германия, Чехия, Полша, Австро-Унгарската империя ок. 1910 г., Франция, Швейцария, Италия, Словения, Унгария, Румъния, България, Гърция, Сербия, Хърватия, Бос. и Херц., Ч. Гора, Косово, Сев. Макед., Албаниа, Украйна, Словакия, Венечия, Триест, Рим, Средиз. море, Адриатическо море

Костаньевица на Красу, Ямиано, Монфалконе, Дуино, Малкина, Систиана, Аурисина, Санта Кроче, Габровица, Просеко, Контовело, Баркола, Фар на победата, църква „Св. Спиридон“, Пиаца дела Бурса, Пиаца Обердан, Унита д'Италия, Пиаца ди Кабана, Триест, Арсенале Триestino, Сан Марко, Вила Опичина, Сежана, Гребичано, Падричано, Басовица, Сан Лоренцо, Муджа, Аквилиния, Монте Карсо 438 м., Сан Дорлиго дела Вале, 1 км

от Черна гора. Нейната история е частичка от по-мащабната история на района.

Слязохме от магистралата край живописното крайбрежно село Муджа до словенската граница и по тесен хълмист селски път тръгнахме към фермата на Бруно Ленардон. Ленардон, със зачервено и набръчкано от работата на открито лице, ни отведе до каменната стена на верандата зад къщата. Там имаше нарисувана широка отвесна жълта ивица. Плоча съобщаваше, че според следвоенното споразумение от 1954 г. от едната страна била Италия, а от другата – Югославия. Къщата на Ленардон била на практика разсечена на две.

Смеешки се невярващо, Ленардон каза: „Едва ли не ни трябваше паспорт да преминем от единия край на къщата в другия! Освен това – добави той, махвайки с ръка към задния двор – югославяните получиха земята ни!“.

Едва половин век по-късно, през 2004 г. – след рухването на Съветския съюз, разпадането на Югославия и влизането на Словения в Европейския съюз, Ленардон отново получил разрешение да се грижи за лозите и маслините край верандата си. Въпреки това през онзи следобед във фермата му виното, което опитахме, не принадлежеше на конкретна държава. Казваше това, което Бруно Ленардон искаше то да казва. То беше неговата идентичност. Никой не можеше да промени това.

НИЩО НЕ Е ПРОСТО в пограничната италианска област, известна като Фриули – Венеция Джулия. Въпреки че е сред най-малките италиански области – близо 8000 кв.км, – Фриули се простира от Алпите до Адриатика, с десетки грачета, прочути със своите вина, сирена, прошуто, ножове, часовници или бебешки мебели. Табелите на селата обикновено са на италиански, а после на словенски или на местния фриулски – или и на двата. Днес областта е спокойна, но тръпне от история, до голяма степен свързана с насилие. За обикновения фриулец Триест – наложен като столица на областта след Втората световна война – е почти напълно неразбираем. Славата му на незаменимо пристанище на Австрийската империя угаснала преди век и оставила Триест в състояние на бабен и елегантен упадък. Морис приписва на града „сладка меланхолия“ и запустатост,

която според моя личен опит не се отнася за самите триестинци.

По-точно е да се каже, че носят бремето на история на трагични конфликти. Въоръжена полиция охранява единственото еврейско начално училище в града. Продавачите на битпазара предлагат книги, възхваляващи диктатора Бенито Мусолини. На 1 май, празника на труда в Европа, словенците развяват от прозорците си червени комунистически знамена в чест на освободението на града от югославяните през 1945 г. Освен това има мемориали, които признават, че същите тези войници събрали стотици италиански войници и цивилни, разстреляли ги и хвърлили телата в дълбоки естествени понори, наричани *фойби*.

Въпреки това триестинците не демонстрират своята обезпокоителна история, като странят от външния свят – съвсем не. „Може да се каже, че Триест е най-европейският град в Италия“ – казва бившата управителка на областта Дебора Серакиани. Има предвид, че през историята си граничният град е приел цели общности от евреи, мюсюлмани, словенци, унгарци, хървати, гърци и поляци. Много от съседите ми в „Сан Джакомо“ бяха сръбски работници. Купих си кухненски нож от магазин, собственост на напълно италианизирана се китайска имигрантка на име Алесия У; а в редкия случай, когато ми се прииска да си почина от италианската кухня, отидох до невзрачния ресторант „Рабиолерия да Лина“, където китайската собственичка, говореща само родния си език, ми сервира прекрасни домашни kneдли.

По същество Триест е град на хора, страстени към кафето и философията – нето на чашка, които не обичат да се преработват. Пият местни вина – малвазия, витовска, терано, които имат вкус на море и скала. Хапват неподражаемото сирене *ялар* от Карсо, което притежава почти първичен землисто-млечен аромат, без съмнение дължащ се на факта, че отлежава в пещери на 70 м дълбочина. Винаги когато е възможно, са навън; при първия намек за лято триестинците се стичат към плажовете. Когато от планините връхлети бората, размирният талисман на града, някои се курдисват на кея Моло Аудаче и преизвикват вятъра със скорост 150 км/ч

Базираният в Триест „Финкантиери“, един от най-големите корабостроители в града, ремонтира и преустройва круизни кораби и други съдове в датиращата от средата на XIX в. корабостроителница „Арсенале Триестино Сан Марко“. Растящата популярност на круизите през 90-те години дала тласък на градските корабостроителници.

ПО ЧАСОВНИКА
ОТ ГОРЕ ВЛЯВО

Марко и Андреа Бадзара, които работят в семейната фирма за кафе, душат смляно кафе, за да проверят аромата му – първата стъпка от общата оценка. Триест е прочут със своето кафе и кафенета.

Момичета в традиционни сръбски носии присъстват на литургия по време на честването на 150-годишнината на сръбската православна църква „Св. Спиридон“. На кръстопътя на множеството култури в района, градът представлява мозайка от етнически групи.

Според китайската традиция Бенедета Рениер и Дзили Яо организират празненство по случай стотния ден на техния син Валентино. Те се запознали, когато Рениер пътувала до Шанхай, и сега живеят в Триест, родния град на Рениер.

Студенти в Триесткия университет се събират в „Антико Кафе Сан Марко“, открито през 1914 г., когато градът бил част от Австро-Унгарската империя. То било сред големите кафенета, привличащи местни интелектуалци и литературни Величия като Джеймс Джойс, Итало Звево и Умберто Саба.

Градът е тъй красив и гостоприемен, че не изисква от гостите си да се замислят особено за него.

да ги издуха в морето. Както ми каза чистосърдечно Барбара Франкин, която се занимава с мода и дизайн: „Обичам да се изложя на бората за десет минути, за да си напомня, че съществувам физически“.

При едно от първите ми посещения, на 1 януари 1997 г., улиците бяха пусли след празненствата предната вечер. По една случайност един от страхотните рибни ресторанти, „Ай Фиори“, беше отворен на обяд. Единствените други клиенти бяха белокоса двойка – местни хора, каза сервитьорът: със сигурност прехвърлили 80-те, издокарани в смокинг и бална рокля, те пиеха бутилка пенливо вино. Дори след като забедението се напълни и оживената глъчка ги погълна, достолепната възрастна двойка изглеждаше напълно погълната от мига, забулена в своята собствена мистерия.

Усецам се как ги възприемам като олицетворение на град, който се намира на самия край на Италия – и в географски, и в психологически смисъл. Усецането за Триест е като за много по-далечен от двата часа с кола, които го делят от туристическото чудовище Венеция. След като на два пъти се сражавали за града, впоследствие римските власти го оставили на заден план. Желязната завеса непосредствено на изток от Триест орязала търговските му възможности, които така и не се възстановили. Отдалечен от останалата част от страната, Триест не можел да се конкурира с другите големи италиански пристанища като Венеция и Генуа. Корабостроенето западнало. Населението застаряло. Триест

още имал своя университет, сезонните си туристи и черния пазар с югославяните.

А НАЙ-ВЕЧЕ ТРИЕСТ винаги ще има пристанището си, чиято естествена дълбочина до 18 м не изисква драгиране и което се намира на средиземноморски коридор, свързващ Централна Европа със Суецкия канал. Но доскоро това основно достоинство на Триест не беше особено важно за Италия.

Дзено д'Агостино оглавява пристанищните власти на Триест. Седяхме в закътано ъглово сепаре във вековното „Антико Кафе Сан Марко“, край маса възрастни мъже, които играеха шах. Д'Агостино дойде с половин час закъснение. Докато ровеше из джобовете си, той се засмя и каза: „Опитвам се да изровя визитка, за да ви дам, но намирам само на китайците“.

През март 2019 г. Д'Агостино пътувал до Рим, за да присъства на подписването на търговско и инвестиционно споразумение между Италия и Китай на стойност 2,8 млрд. долара. От 2013 г. Китай осъществява своята инициатива „Един пояс, един път“ – смайващо амбициозен инфраструктурен проект в подкрепа на стремежа му да доминира в глобалната консуматорска икономика. От ключова важност за успеха му е експанзията в сферата на морската търговия чрез финансиране на преустройването на европейски и азиатски пристанища.

Триесткото пристанище – с местоположението си, дълбочината, жп връзките и статута си на частично освободено от мита – отново се е превърнало в обект на желанията на чужда сила. За една окуцияла в икономическо отношение страна като Италия, преживяла три рецесии от 2008 г. насам, подобно партньорство има очевидни положителни страни.

За някои местни хора обаче призракът на това Триест да бъде измъкнат от състоянието си на доволно забвение и хвърлен в глобална игра на тронове пробуди националистични импулси. Установих го една сутрин, когато посетих зазимения овален офис на Джулио Камбер.

В продължение на 25 от своите 67 години Камбер представлявал Триест в италианския парламент. Седеше на дълго дървено бюро, погребано под безредни купчини от хартии и книги. Както правят триестинците, първо

ми разказа историята на своето семейство: как дядо му се сражавал за италианците през Първата световна война, докато собственият му брат се вдигнал на оръжие за Австро-Унгарската империя.

Камбер активно се противопоставял на включването на Триест в китайската инициатива „Един пояс, един път“, като разпространявал листовки със зловещи карикатури на китайски гракон.

Както се оказва, някои политици в Рим споделяли притесненията на Камбер, че Китай ще поиска твърде много и ще предложи твърде малко. Сделката загубила инерция. Въпреки това Триест спечелил от цялата работа – както президентът на пристанището бил предсказал: „Вече разполагаме с много глобални играчи, които искат да инвестират – само защото разговаряхме с китайците“ – каза ми той. Възползвайки се от загънената улица, компания от Хамбург закупила мажоритарен дял в един от главните товарни терминали на пристанището. Понастоящем Германия е в позиция да бъде господстващата сила по ключов маршрут между Европа и Азия.

Но истинският победител бил Триест, който може да пожъне икономическите ползи от едно търговско партньорство без геополитическите усложнения на китайско-италианския съюз. „Германия вижда също като Китай и каквото други страни видели в миналото – а именно че Триест притежава магия в качеството си на портал“ – казва Федерико Пакорини, чието семейство ръководи една от най-големите международни логистични компании от 1933 г. насам.

Пакорини е пълна противоположност на Джулио Камбер и отдавна агитира Триест да започне да се възприема в не толкова ограничени рамки. „През по-голямата част от живота си съм съжалявал за възможностите, от които не се възползваме – каза той. – Сега обаче можем да го променим. Имаме красив град с блестящо бъдеще. Може би един ден хората ще казват: А, Венеция – имате предвид онзи град близо до Триест?“

ЗАПОЧВАХ СУТРИННИТЕ СИ в Триест с ритуално спускане по стотината стъпала от апартамента ми. Пет пресечки надолу по хълма ме отвеждаха до „Виа Джозуе Кардучи“

(наречена на италианския поет нобелист от XIX в.) – оживена работническа артерия. На покрития пазар търсех домати от Сицилия, цикория от Треviso и диви гъби от Карсо. После заемах място сред острите лакти на домакините в *пескерия*, чудейки се над улова на рибарите. Дюкян през улицата предлагаше *йота* – словенска супа от кисело зеле и боб. Друг сервираше любимата паста в района на Карнийските Алпи, *ньоки ди сузине* – кнедли със сини сливи.

Един от най-трудните избори в Триест е да решиш кое е твоето кафене. Обикновено завършвах сутрешните си обиколки в „Кафе Умберто Саба“, наречено на още едно от литературните светила на града. Възрастният собственик Марио Пренц правеше чудесно капучино, а елегантната му съпруга Джермана неизменно си тананикаше неясна мелодия, докато ми го носеше. Пренц ми обясни, че пристигнал в Триест през 1955 г. като тийнейджър, чийто баща загинал в Дахау. Докато живеел в бежански лагер над морето – обясни той, – „открех това малко разцъфващо цвете“, имайки предвид Джермана, също бежанка.

„Въобщо не ми говори – измърморва той, когато го питам за града днес. – Никои не е щастлив. Твърде много насилие. Всеки ден четеш във вестниците.“ Става дума за инцидент, при който крадец на скутери от Доминиканската република застрелял двама полицаи. Седмици наред триестинци говореха само за това. Кметът Роберто Дипиаца обяви ден на траур.

„В града няма проблем с безопасността. Кмет съм от 18 години“ – каза ми Дипиаца в кабинета си с гледка към великолепия крайбрежен площад „Унита д’Италия“. После отбеляза, че повечето имигранти пристигат в Триест да търсят работа – а по-оживеното пристанище ще привлече още повече. „Най-вероятно ще идват от други места; младите тук не искат да работят.“

При все това кметът добре знаеше, че историята на Триест не е на безпроблемна асимилация – че демагози хвърлят сянка върху достъпа до града. Няколко месеца по-рано заместник-кметът от десницата Паоло Полидори се похвалил във „Фейсбук“ как събрал одеялата на 57-годишен бездомник от Румъния и „с удовлетворение“ ги изхвърлил в коша. „Сега мястото е прилично –

Георги Иванов –
републикански шампион в
категория до 125 kg е „баш
пехливанът“ в народната
борба на маето на Акчач
деге. По традиция
победителят получава
коч, който трябва
да вдигне на раменете си,
дори кочът да е по-тежък
от самият него.

КУРБАН

РАЗКАЗ ЗА ПРОЛЕТНОТО
МАЕ НА АЛЕВИТИТЕ В
ИЗТОЧНИТЕ РОДОПИ

ТЕКСТ И СНИМКИ:

ИВО ДАНЧЕВ

Черният път
се изкачва все
по-нависоко между
скалисти поляни
и дълбоки горишки.
Вдишвам дълбоко
аромата на диви
цветя и билки,
цъфтящи на тупи
между камъните.

Топлото майско слънце гали кожата ми, докато се возя в каросерията на стар пикап. Задминаваме местни хора, поели пеша към върха, които ми махат дружелюбно с ръка. „Мараба“ – поздравява ме един дядо от гърба на косматото магаренце. Населението в района е основно с турски произход. Щеше да ми е много приятно да повървя с тях, но заради тежката раница и желанието ми да стигна възможно най-бързо продължавам да се друсам доволно в превозното средство, изпратено ми от събата.

След 7–8 км пътят изведнъж свършва. Пристигнали сме на върха, който местните алевити са нарекли на своя светия – Акчач деге. Гледката е величествена – море от зелени възвишения, разпростряло се далеч на юг, отвъд границата с Гърция. На поляната цари радостно оживление.

Възрастен жител от село Чобанка е дошъл на маето на гърба на своето магаренце, за да хапне и пийне в компанията на приятели и роднини. Маето има голямо значение за социалните връзки в общността, тук се виждат с близки и познати и прекарват заедно целия ден.

Тук са повечето жители на близкото село Чобанка в Източните Родопи, посетители от околността и завърнали се от чужбина гурбетчии. С радост осъзнавам, че аз съм единственият пришълец... Днес всички се събират на това специално за тях място, за да почетат древния Акчач – ариански водач, погребан именно тук. Около гроба му преди около трийсетина години селяните са изградили тюрбе – малка къщичка, която за тях е едновременно гробница и храм. Днес – 17 дни след Хърълез (Гергьовден), се пада неговият ден и първото за годината „мае“ (празник на светец) – нещо подобно на това, което традиционно наричаме с друга турска дума – курбан.

„Тук сме още от предния ден, а през нощта изобщо не спим – разказва ми Висал –

дългогодишен организатор, отговорник и касапин, а днес и старейшина на маето на Акчач десе. – Колим 2–3 телета и агнета, разфасоваме ги и се подготвяме за гощавката и търга. Работата е толкова много. Месото и орузът се готвят в казаните чак до сутринта, за да може всичко да е готово за хората.“

След дългия преход новодошлите поклонници първо влизат в тюрбето на Акчач, палят свещ и молят Алах за здраве и берекет (виж снимката на стр. 3). Някои носят дарове – копринени кърпи, които разстилат върху гроба. След като са уважили светията, излизат на поляната и се разполагат удобно сред приятели и роднини. Пият кафе и си правят мохабет, докато чакат следващата важна част от събитието – наддаването.

Алианите (алевити, алевци) са затворена религиозна общност, изповядваща неортодоксален суфи ислям – съвкупност от шиитски възгледи, езически (тангриски-шамански) практики с християнско, зороастрийско и будистко влияние. В България живеят вероятно около 50 000 души, които се самоопределят като алиани – главно в районите на Лудогорието и Източните Родопи.

Братята Георги и Димитър Иванови от Кърджали се борят за „баша“ под зоркия поглед на Аталай, който е съдия на народните борби днес. На заден план наградата кротко пасе, без да знае и да се интересува кой ще я спечели.

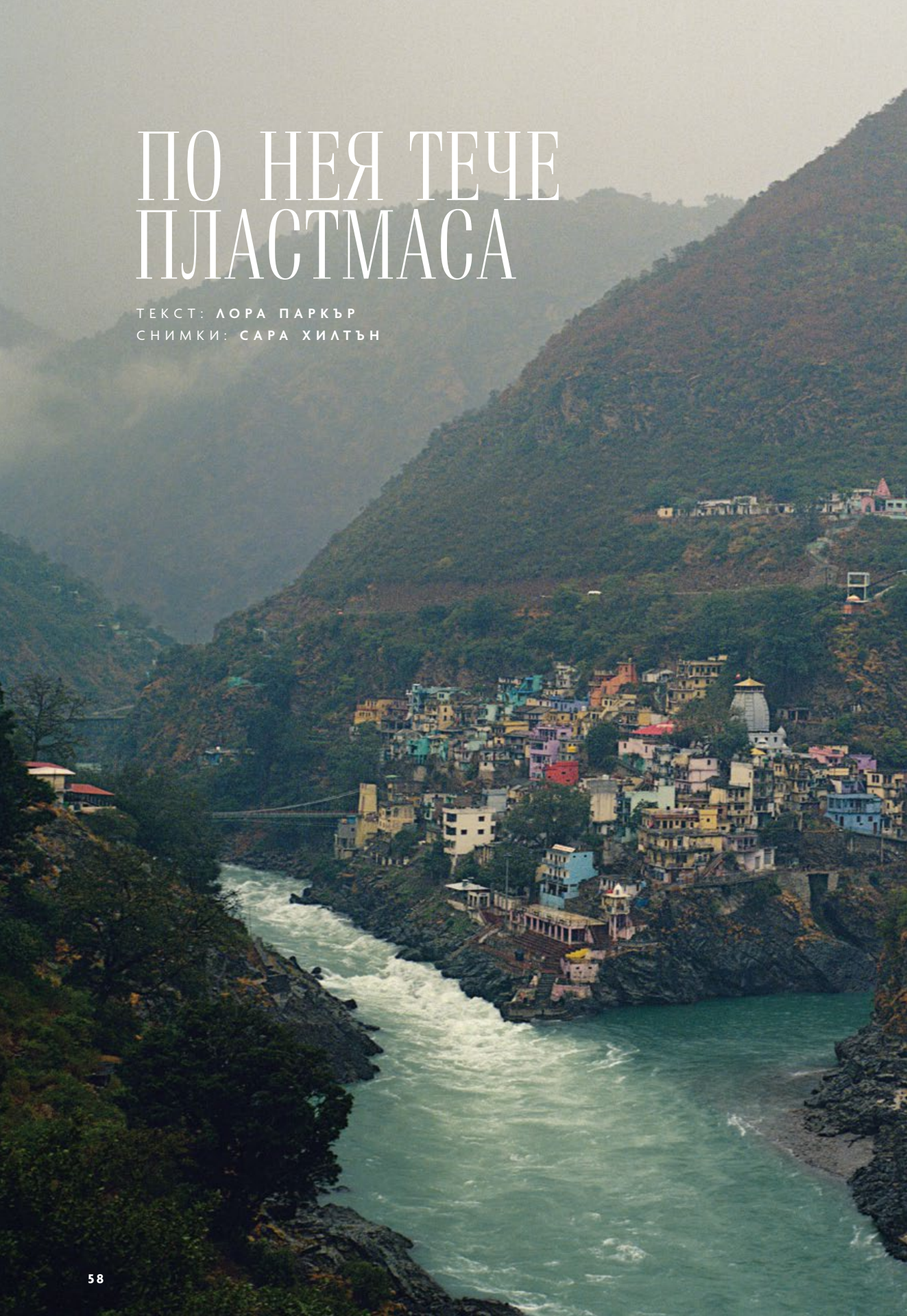

Старейшините, насядали на одеяло в средата на поляната, приемат и записват парите, събрани от наддаването. Висал (най-вдясно) е доволен от развитието на тазгодишния търг, защото средствата за продължаването на традицията за догодина са осигурени.

ПО НЕЯ ТЕЧЕ ПЛАСТМАСА

ТЕКСТ: ЛОРА ПАРКЪР
СНИМКИ: САРА ХИЛТЪН

Река Ганг е свещена за индийците. Освен това е основен източник на индустриални отпадъци, които замърсяват океаните.

Две реки, Багирати и Алакнанда, се сливат в Западните Хималаи и образуват Ганг при индийския град Девапраяг, „свещено сливане“ на санскрит. Смята се, че всяка година Ганг изхвърля в океана над 6200 тона пластмасови отпадъци.

Експедиция
на *National
Geographic*
документира
степента на
замърсяване
на реката с
пластмаса –
и неговите
източници
на сушата.

Рибарят Бабу Сахни, на 30 години, и синът му Химаншу Кумар Сахни, на 8, приближават брега на р. Пунпун, приток на Ганг. Из цяла селска Индия почти няма сметосъбиране и често се срещат подобни импровизирани бунци. По-голямата част от пластмасовите отпадъци в океана биват отмити там от сушата.

Сита Рам Сахни (сегнал), на 70 години, и племенникът му Винод Сахни, на 50, позират пред дома им на северния бряг на Ганг в Бихар. Сем. Сахни лови риба в реката вече над 50 години. Мрежите им, по-рано памучни, вече се правят от син найлон – вид пластмаса.

ОТСРЕЩА

Найлоновите мрежи се ползват масово – и често се сменят – по р. Ганг, един от най-големите сладководни източници на риба в света. Когато се загубят или бъдат изхвърлени в реката, мрежите оплитат костенурки, видри и застрашени речни делфини. С течение на времето те се разпадат на микропластмаса.

П

РЕЗ ПОСЛЕДНОТО десетилетие, докато светът се пробуждаше за все по-голямото натрупване на пластмасови отломки в океаните, усилията за решаване на прииждащата криза бяха многобройни, находчиви... и недостатъчни. Според предвижданията количеството пластмаса, попадащо в океана всяка година, почти ще се е утроило към 2040 г. – до 29 млн. тона годишно; на всеки метър крайбрежие по света ще се падат по 50 кг пластмасови отпадъци.

Посланието на учените е, че още има време да се поправим. Но вече няма време за

малки стъпки. Пластмасовите отпадъци са вече в океаните и са смъртоносна заплаха за най-различни диви животни – от планктона през рибите до костенурките и китовете. По-малко се знае за това как отпадъците попадат в океана. Ясно е обаче, че реките, особено тези в Азия, са основни артерии.

През 2019 г. Националното географско дружество спонсорира изследователска експедиция до река Ганг, която тече през Северна Индия и Бангладеш и пресича един от най-гъстонаселените речни басейни в света. Екип от 40 учени, инженери и помощен персонал от Индия, Бангладеш, САЩ и Великобритания пропътува два пъти цялата дължина на реката – преди и след мусонните дъждове, които драстично увеличават обема ѝ.

Посредством проби от водата, земята и въздуха наоколо и като интервюира над 1400 местни жители, екипът се опита да установи къде, защо и каква пластмаса попада в Ганг – и оттам в Индийския океан.

„Проблемът не може да се реши, ако не знаеш какъв е“ – каза ми Джена Джамбек, професор по екологично инженерство в Джорджийския

университет и един от ръководителите. Именно нейното новаторско проучване през 2015 г., включително изчислението, че всяка година в океаните попадат средно около 8 млн. тона пластмаса, помогна морската пластмаса да се превърне в един от основните екологични проблеми. Подобно на повечето специалисти, Джамбек е убедена, че решението се крие в намаляването и забържането на пластмасовите отпадъци на сушата, откъдето идват в огромната си част.

Срецнах се с нея в древния индийски град Патна, разпрострял се по южния бряг на Ганг, на около 800 км навътре от устието на реката в Бенгалския залив. Джамбек мина бавно покрай редица магазини и кафенета, забила очи в земята. Броеше боклуците един по един и ги вкарваше

Националното географско дружество,

посветило се на осветляването на чудесата на нашия свят, спонсорира репортерското пътуване на своята изследователка Сара Хилтън по р. Ганг.

ИЛЮСТРАЦИЯ: ДЖО МАККЕНДРИ

в приложение на телефона си, което регистрираше местоположението им. Патна, бързо разрастващ се град с население над два милиона, разполага с общинско сметосъбиране едва от 2018 г. и отдавна има проблем с практиката боклука да се изхвърля направо на улицата.

По време на продължителната 98 дни експедиция Джамбек и екипът ѝ направили 146 такива преброявания, всяко с дължина колкото между две пресечки, в 18 града и села по реката. Описали 89 691 индивидуални отпадна. Освен това направили подробен списък на продуктите, които се продават в околните магазини, тъй като – обясни Джамбек – трябва да знаеш какво „изтича от системата“ и какво не.

„Дали е необходимо да се забранят нещата, които се озовават на земята? Дали е необходим данък? Или нещо друго? – пита тя. – Или ако например има забрана върху полиетиленовите торбички, да се провери дали тя работи.“

Трите най-многобройни пластмасови неща, които Джамбек документирала, били твърди обвивки от храна, фасове и „сашета“ тютюн. Около 40% от изхвърлените неща носели имената на международни фирми, включително марки на компании със седалища в САЩ и Великобритания. Да се привлече вниманието на тези компании била една от целите на Джамбек в това проучване. „Имаме нужда тези хора, които са на 8000 км оттук, да седнат на масата и да се отворят за промени“ – каза ми тя. Също като климатичните промени, пластмасовите отпадъци са страничен ефект от пристрастеността ни към въглеводородите (повечето пластмаси се правят от нефт и газ) и последствията от тях, а решенията на проблема са едновременно местни и глобални. Поне някои от отпадъците, които Джамбек описа пред мен в Патна, рано или късно ще стигнат до канавката. Оттам голяма част от тях изхвърля директно в реката и те поемат към Бенгалския залив.

Р

ЕКА ГАНГ Е ЕДНА от най-големите в света, почитана от един милиард индустри като Майка Ганга – жива богиня, която може

да пречиства душата. Изворите ѝ тръгват от ледника Ганготри високо в Западните

Хималаи, само на няколко километра от Тибет, а после се спускат по стръмни планински каньони към плодородната северна долина на Индия. Там реката криволичи на изток през субконтинента към Бангладеш и става все по-широка, поемайки водите на десет големи притока. Непосредствено след като се слее с Брахмапутра, Ганг се влива в Бенгалския залив. Това е третият най-голям отток на сладка вода в океана в света след Амазонка и Конго. От него зависят над една четвърт от общо 1,4 млрд. души в Индия, целият Непал и част от Бангладеш.

Реката е толкова свежена, че водата ѝ, Ганга *джал*, е била отнасяна със стомни към гома от завоевателни армии и туристи с пътеводители. Търговците през XVII в. смятали, че тя остава „по-прясна“ по време на дългите плавания в сравнение с водата от другата.

За нещастие Ганг отдавна е и една от най-замърсените реки в света, сквернена от отровните отпадъци на стотици фабрики, някои от които датират още от британското колониално господство. Заводите добавят арсен, хром, живак и други метали към стотиците милиони литри отходни води, които продължават да се вливат ежедневно в нея. Замърсяването с пластмаса е просто най-скорошното оскърбление.

И въпреки това, а понякога и напук на смъртоносната концентрация на фекални бактерии вярата в митичната чистота на Ганг се е съхранила – и усложнява отдавнашните усилия да се почисти реката. Судипта Сен, който преподава история на Южна Азия в Калифорнийския университет в Дейвис, посветил 14 години на написването на своята книга *Ganges: The Many Pasts of an Indian River*. „Реката всъщност е две реки – казва Сен. – Съществува вярването, че тя може сама да се пречисти и има магически свойства. Ако реката може сама да се изчисти, защо да се тревожим за това?“

Ганг сама подклажда тази легенда по време на летния мусон, когато „набъбва“. В Патна, където в нея се вливат няколко големи притока и тя значително се разширява, мусонът я превръща в бушуващ потоп, редовно наводняващ основно земеделския щат Бихар, на който Патна е столица.

Рано една сутрин, заедно с членове на експедицията на *National Geographic* се

прехвърлих от Патна на северния бряг на Ганг и тръгнах с колата към малко село, опасно с бананови дървета и населено от земеделци и рибари. Прокъсани найлоново-сини рибарски мрежи лежах на купчини. Изхвърлените мрежи са голям източник на пластмасово замърсяване в Ганг, който застрашава речните делфини, костенурките и видрите. Наоколо бяха пръснати пакети от чипс и други боклуци. Не се виждаше нито едно кошче. Седнах на *гата* – стъпалата надолу към реката, за да погледам как хората се занимават със сутрешните си задължения. Пет жени клечаха на най-долното стъпало и перяха грехи в мътната вода. Неколцина може дойдоха да се изкъпят. Всеки от тях изстиска шампоан от пластмасово пликче и после го изхвърли в реката. Когато приключиха, можете предложиха като дар на Ганга вода в събраните си и вдигнати нагоре шепи.

В

КОЛКАТА СЕ ЗАПОЗНАХ С продавача на цветя Гоутам Мухерджи, който ми каза, че още преди години престанал да продава свежи цветя. Седахме наред един от най-прочутите пазари за цветя на едро в Азия,

където бугката му беше заобиколена от сергии, които предлагаха гирлянди от свежи невени и други благоуханни цветове. Мухерджи изброи причините защо неговите изкуствени цветя, внос от Китай, са по-добри от истинските: струват по-малко, изглеждат истински и не повяхват.

Чудото на пластмасата пристигнало достатъчно късно в Индия, така че на хинди да няма дума за нея – през 90-те години, когато бързият растеж на глобалната пластмасова индустрия съвпаднал с либерализирането на индийската икономика. В Индия гостъпните пластмасови стоки просто направили живота по-добър. Пластмасовите съдове за съхранение, торбички и опаковки запазвали храната по-дълго годна за ядене. Босите деца можели да получат евтини обувки, а ниските цени на синтетичните тъкани им позволявали да имат повече грехи. Преди края на десетилетието Индия вече плувала в изхвърлени пластмасови опаковки и изобщо не била в състояние да удържи прилива им.

Впоследствие проблемът се разпространил отвъд големите градове към селските райони и природните резервати, където многобройни животински видове, от леопарди до лисици и птици, били виждани да ядат пластмаса. В националния парк „Раджаджи“ в предпланините на Хималаите слоновете ядат пластмаса от сметницата. „Има много места непосредствено

Почистването на пластмасовите отпадъци от един речен басейн ще има видима полза за живеещите там хора.

Хората в басейна на Ганг стигат до реката по стълбица като Чанди гат в Харидвар, за да се потопят в пречистващите според тях води. Индуистката вяра в пречистващата сила на реката привлича милиони поклонници Всяка година, включително по време на пандемията от Ковид-19.

ОТСРЕЩА

Свами Шивананг Сарасвати, на 75 години, се къпе в Ганг край своя ашрам Матри Саган в Харидвар. Той води дългосрочна и амбициозна кампания за защита на реката от минно дело, нови язовири и замърсяване. Пластмасата е само един от множеството отпадъци, които я сквернят.

край гората, където селяните изхвърлят отпадъци, а дивите животни ходят там да се хранят“ – каза ми рейнджърът Мохаммад Юсуф, докато обикаляхме тревистите ливади и горичките от високи борове в парка.

В почти всяка страна, която се бори да озапти пластмасовите отпадъци, проблемът се крие най-вече в опаковките, повечето от които се изхвърлят веднага след ползване. В глобален мащаб те съставляват 36% от близо 438-те млн. тона пластмаса, произвеждани всяка година. Индийският проблем се дължи не толкова на консумацията на глава от населението, колкото на липсата на адекватно събиране на боклука. В САЩ един човек генерира средно 130 kg пластмасови отпадъци годишно – най-голямото

количество в света и над шест пъти повече от 20-те килограма на глава от населението в Индия. Но в САЩ има повече или по-малко функционираща система за събиране и изхвърляне на отпадъците.

Сметосъбирането в индийските градове често е неефективно, а процентите на събираня боклук са ниски. Ситуацията е още по-плачевна в селските райони, където живеят около две трети от индийците. В щата Бихар, който има население 129 млн. души – приблизително колкото Япония, пластмасовите отпадъци се изгарят или се изхвърлят на импровизирани сметища, където пасящи крави и други животни неизбежно ги поглъщат. Или пак се трупат на една пясъчна коса, откъдето Ганга да ги отнесе.

Хедър Колдуей, специалист по морските и сладките води от Лондонското зоологическо общество и съръководител на експедицията, казва, че след като пропътувала реката по цялата ѝ дължина, вникнала по нов начин в отмиващата сила на реката. Екипът посети едно голямо общинско сметище, което било толкова близо до брега, че по време на всеки мусон Ганг поглъщала част от него. „Щом стигнеш до градче или нещо по-малко, сметосъбирането въобще го няма – каза ми Колдуей. – Всъщност най-съществената инфраструктура за управление на отпадъците е самата река. Хората си изхвърлят боклука в пресъхнали речни ръкави с ясното съзнание, че тя ще го отнесе. Това трудно може да се поправи. Ако искаш да замениш

реката с еквивалентна система за управление на отпадъците, разходите за подобно нещо са много големи.“

А

ДАЛИ НЕ МОЖЕ просто отпадъците да се събират от самата река?

Едно всеобхватно научно проучване установило, че ще се наложи да изчистим над 1000 реки, за да намалим с 80% пластмасата, изливаща се от реките в морето. При все това в Азия, Африка и двете Америки са в ход операции за почистване на реките, от

Ганг е почитана от индуистите като богиня, която може да пречиства душите и себе си. Това усложнява усилията по почистването на реката.

Празнуващи носят изображение на богинята Дурга по улиците на Ховра, близо до Колката, по време на фестивала Дурга Пуджа. Той завършва с потапяне на идолите в местната река, в случая Хугли. Индуистките ритуали често включват приношения на Ганг или нейните ръкави. Днес пластмасата е забранена в много храмове.

Сметище в Патна илюстрира ширец се проблем в Басейна на Ганг: липсата на адекватно сметосъбиране води до изхвърлянето на пластмаса на места, откъдето мусонните гъждове я отмиват заедно с други отпадъци в реката.

ОТСРЕЩА

Жена в Ришикеш сортира на ръка пластмасови отпадъци, като обръща особено внимание на най-ценния вид: бутилките от полиетилен-терефталат (PET), които лесно могат да се рециклират и да се превърнат например в дрехи. Благодарение на събирачите на боклук Индия в много по-голяма степен рециклира пластмасата си в сравнение със САЩ. Но голяма част от пластмасовите отпадъци нямат стойност.

които има някаква полза. Г-н Боклучено колело – ококорената поглъщаща боклук баржа, събира отпадъци във вътрешното пристанище на Балтимор от 2014 г. Но най-амбициозният чистач на реки е Боян Слат, 27-годишният основател на Океанско почистване – организация с идеална цел в Нидерландия. Още като тийнейджър Слат обявил мащабен план за почистването на Голямото тихоокеанско сметище – струпане от плаващи морски отпадъци, голяма част от тях пластмасови, което се върти в Северния Пасифик. Събрал 30 млн. долара и пунал на вода своето изобретение: дълъг 600 метра U-образен плаващ бараж, който обира боклуците от повърхността. Междувременно Слат насочил вниманието си

към реките. Именно неговата организация финансирала новото изследване, което показало колко много реки са основни източници на пластмасово замърсяване. През 2019 г. той показа на света захранвана от слънцето баржа и обяви плана си да почисти хилядата най-замърсени реки в рамките на пет години. Пандемията забави работата; към момента „интерцепторите“ на Слат работят в Индонезия, Малайзия, Виетнам и Доминиканската република. Заедно с тихоокеанското устройство вече са събрали над 1 млн. кг отпадъци. Слат смята, че да се опитваме да оберем пластмасата от големите континентални реки, включително Ганг, би било погрешен подход. „Твърде са широки и боклукът е твърде разпръснат“ –

каза той. По-добра стратегия ще е да се атакуват по-малките притоци, „да се отиде в големите градове в делтата (Дака и Колката) и да се разположат машини в малките рекички в тези градове“.

След като се прибрах от Индия, посетих Джон Келет, изобретателя на г-н Боклучено колело, южно от Балтимор. Приключваше работа по четвъртото си боклучено колело. Четирите устройства са събрали 1,6 млн. кг отпазъци и са преобразили драстично облика на пристанището. Но Келет беше скептичен към глобалните усилия. „Не мисля, че ще успеем да изчистим океаните, като се борим река по река – каза той. – Това трябва да е съпроводено с промени и в политиките, и в поведението.“

СМЕТОСЪБИРАНЕТО В Индия щеше да бъде още по-нефункционално, ако не беше „неофициалният сектор“ – армията от независими оператори, които събират пластмасови отпазъци от домакинствата и ги продават за рециклиране, и събирачите на боклук, които ровят по сметищата и улиците.

Тези работници, чиито брой се изчислява на близо 15 млн., са една от причините да не виждаме много пластмасови бутилки по индийските улици – бутилките носят най-голяма печалба от рециклирането. Пластмасовите отпазъци образуват около половината

ЗАЩО ГРАДОВЕТЕ

КОЙОТИ, МЕЧКИ,
ЕНОТИ И ДРУГИ
ЖИВОТНИ
СЕ АДАПТИРАТ
ПО ХИТРИ НАЧИНИ
КЪМ ГРАДСКИЯ
ЖИВОТ, ДОКАТО
МЕСТООБИТАНИЯТА
ИМ НАМАЛЯВАТ

ПОДИВЯВАТ

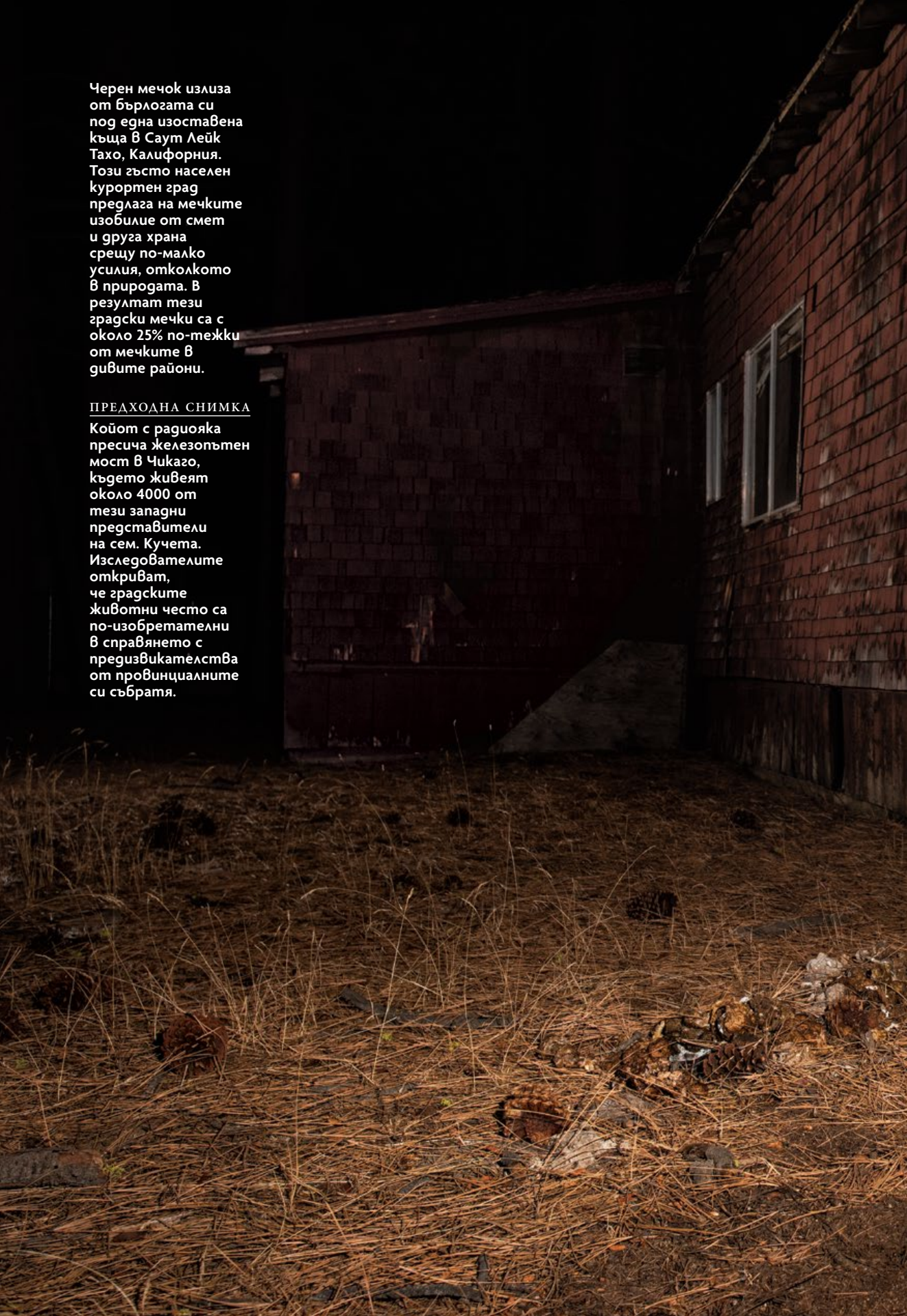

ТЕКСТ: КРИСТИН ДЕЛАМОРЕ
СНИМКИ: КОРИ АРНОЛД

Черен мечок излиза от бърлогата си под една изоставена къща в Саут Лейк Тахо, Калифорния. Този гъсто населен курортен град предлага на мечките изобилие от смет и друга храна срещу по-малко усилия, отколкото в природата. В резултат тези градски мечки са с около 25% по-тежки от мечките в дивите райони.

ПРЕДХОДНА СНИМКА

Койот с радиояка пресича железопътен мост в Чикаго, където живеят около 4000 от тези западни представители на сем. Кучета. Изследователите откриват, че градските животни често са по-изобретателни в справянето с предизвикателства от провинциалните си събратя.

НА ПРЪВ ПОГЛЕД ТОВА Е СЦЕНА,

която се разиграва ежедневно в градовете из цяла Америка. Поцалъон от Поценската служба на САЩ излиза от буса си и тръгва по улицата с писма в ръка. Дотук нищо особено. Но този поцалъон не го е грижа, че една едра американска черна мечка клечи на няколко метра от него. Непосредствено вляво, зад телената ограда, бучи междуцатска магистрала 240, но очевидно това е просто бял шум за мечока, който в крайна сметка се отдалечава в галоп по тротоара към вътрешността на квартала, който е само на километър от центъра на Ашвил, Северна Каролина. По-нататък по магистралата екип изследователи от Проучване на мечките в градовете и предградията на Северна Каролина е запленил от друго откритие: дълбока бърлога във вътрешността на чворест сребърен явор. Мечка № 209 – женска с радиояка, която е една от над стотте мечки, проследявани при проучването – е хибернирала тук през зимата въпреки постоянния поток от автомобили само на метър-два от нея.

Тази е вече осмата година от началото на проекта, но въпреки това „тези мечки продължават да ме изненадват“, изкрещява през шума на трафика Колийн Олфенбатъл, цятски биолог по черните мечки и животните с ценна козина. Неин колега се изкатерива и влиза във вътрешността на дървото, за да измери бърлогата. Това е най-голямата бърлога в дърво, която Олфенбатъл е виждала през 23-те години, откогато изучава черните мечки.

Наистина, трудно е да си представим, че черните мечки са започнали да се справят толкова добре с живота в Ашвил. В този нарастващ град с население около 95 000 души, сгушен в планините Блу Ридж, мечките се размотават из кварталните улици посред бял ден и се катерят по верандите на хората.

Появата им в Ашвил и на други места е следствие на комбинация от тенденции, включително промени в начина на ползване на земята и сблазнителния бюфет от храни, с който разполагаш, когато живееш в близост до хората. Тези фактори са увеличили популацията на черните мечки в Северна Америка до близо 800 000 екземпляра. Същевременно разрастващите се градове и предградия са погълнали голяма част от мечките местообитания, като така почти не са оставили на животните други избор, освен да се адаптират

Националното географско дружество, посветено на осветляването и опазването на чудесата на нашия свят, финансира работата на изследователя Кори Арнолд върху енотите от 2019 г. насам.

ИЛЮСТРАЦИЯ: ДЖО МАККЕНДРИ

към живота с човешките си съседи. Това е феномен, типичен за градските райони в целите САЩ и по света, и той не се отнася само до черните мечки. Много животни, които се хранят с най-разнообразни храни, се нанасят в градската среда и променят поведението си, докато се учат на умения да оцеляват тук.

Докато все повече учени изучават създанията току под носа ни, се оформя едно повтарящо се послание: множество видове се адаптират към градския живот по безпрецедентни начини. Койотите се оглеждат, преди да пресекат улицата. Черните мечки знаят в кой ден се събира боклукът. Енотите знаят как да махат

Биолози преглеждат упоена мечка близо до центъра на Ашвил, Северна Каролина, където има нашествие от мечки от околните

планини. Жителите са поканени да наблюдават проучването и се научават как да намалят конфликтите с мечките.

предпазните ластички от контейнерите за смет. През 2020 г. преглед на 83 проучвания на дивите животни в градовете на шест континента установило, че изумителните 93% от привикналите към градовете бозайници се държали по-различно от провинциалните си събратя. Повечето от тези най-разнообразни животни – например зайци подземници, глизани, макаци резус и

белки – се активизирали през нощта, за да избягват хората. Те също така разширили естественото си меню, включвайки в него и човешки храни, и свили ареалите си до много по-малки размери.

В ЕДНА ГОРИЧКА зад редица от ресторанти за бързо хранене и хотели в Ашвил Дженифър Стрълс и двама колеги влачат тунелен капан – стоманена клетка с формата на барел, с която се ловят черни мечки по хуманен начин – и го залагат близо до паркинга на един хотел. Надяват се да хванат една майка мечка с три мечета, която живее в района.

Стрълс, докторантка по биология, отваря кутия с престоляли един ден тестени

лакомства – неустойими за животно, чието обоняние е по-силно от това на бълвхаунд. Ако пляката им попадне вътре, учените ще упоят майката мечка, която е била хвацана веднъж и преди, и ще сменят радиояката ѝ.

Данните, събрани от над 100 мечки с радиояки през първата фаза на Проучването върху мечките в градовете и предградията, ръководено от биолога специалист по дивите животни Никълъс Гулд, разкрили интригуващи разлики между градските и провинциалните мечки. Женските градски мечки на възраст 1–1,5 години тежали почти два пъти повече от провинциалните си посестрими. Някои двегодишни градски женски имали малки, но нито една от

Малки лугуват в задния двор на жителите на Ашвил Каи и Дейвид Картър, които са окачили люлка от гума, за да се забавляват мечетата. „В Ашвил хората са много толерантни към мечките – казва биоложката специалист по дивни животни Колийн Олфенбатъл. – Тревожа се обаче да не започнат да ги обичат до смърт.“

провинциалните мечки на същата възраст не се била възпроизвела. Но 40% от градските мечки починали по време на четиригодишното проучване, като сблъсъците с превозни средства били водещата причина.

Други проучвания рисуват не толкова двусмислена картина. Подобно на мечките в Ашвил, градските мечки в Дуранго и Аспен, Колорадо, както и в ез. Тахо в Невада, тежат повече и имат повече малки, но малките им рядко оцеляват, което води до намаляване на нетната популация. Да видите дебели мечки с куп малки може да ви остави с впечатлението, че разрастването на градовете и предградията е от полза за животните, но реалността е друга.

Не е вярно и че хората и мечките винаги живеят в хармония – дори и в широко скроенния Ашвил, където мечките понякога убиват домашни любимци и са ранили поне един човек през последните години.

За да разбере как жителите могат да съжителстват безопасно с неопитомените си съседи, Стърълс планира експеримент. Два квартала ще са фокус на образователна кампания за *BearWise* – инициатива, която скоро ще стане национална и насърчава практиките, съобразени с мечките, като например да се държат любимците на повод, да се затварят добре контейнерите за смет, да се премахнат хранилките за птици и да не се доближават или хранят животните. Два други квартала няма да получат образователни материали и ще служат като контролни групи в експеримента.

Проследявайки мечките с радиояки във всичките четири квартала, Стърълс се надява да научи дали промотирането на най-добрите практики на *BearWise* променя победението на жителите и намалява броя на сигналите за нередности, причинени от животните. В Дуранго изследователите направили и следващата крачка, като разпространили над 1000 контейнера за смет със защита срещу мечки. В домовете, където те се използвали, проблемните срещи с животните намалели с 60%.

Но някои хора *искат* мечките в задните си дворове – най-вече Джанис Хъсибо, която ги смята за част от семейството си. В продължение на 22 години тя привлича гладни мечки на верандата на дома си, северозточно от центъра на Ашвил, където те се подкрепят от купи с храна за птици.

„Някои приятели ме наричат Говорещата с мечки“ – казва Хъсибо, докато сме се сврели до вратата ѝ, гледайки една майка мечка и двете ѝ близначета да се разхождат спокойно по верандата.

Но властите, отговарящи за дивите животни, предупреждават, че храненето на мечките увеличава конфликтите и рисковете от нараняване, което намалява толерантността към животните – две причини, поради които местните окръжни наредби забраняват тази практика. Стърълс се надява, че проучването ѝ ще осигури данни кои е най-добрият начин да се живее с тези животни – както за тях, така и за нас. „Дивите животни и

природата са на всички – казва Стрълс, – но искаме мечките да си останат диви.“

ДОКАТО ЧЕРНИТЕ МЕЧКИ са си върнали около половината от предишните си местообитания и сега живеят в около 40 щата, койотите, чиито родни местообитания са Големите равнини, през последните десетилетия са превзели целите САЩ без Хавай. Метрополията, където градският койот е най-разпространен, е Чикаго – там живеят около 4000 от тези животни.

Стан Гърт, еколог и специалист по дивите животни, започнал да изучава чикагските койоти през 2000 г. Тогава Гърт си мислел, че проектът му ще продължи година. Повече от 20 години по-късно той все още работи по него. „Ние системно подценяваме това животно и способността му да се нагажда и адаптира – казва Гърт. – Те непрекъснато разширяват границите на онова, което ние възприемаме като препятствие.“

В една пролетна утрин в чикагското предградие Шаумбърг трима учени джапат из заблатения район зад един квартал. Търсят леговището и малките на койот № 581 – женска с радиояка. Внезапно писъкът на едно малко прекъсва равномерния шум на трафика по магистралата.

След секунди старшият полеви техник Лорън Рос извиква. Открила е малко на няколко седмици, седнало във високите треви, а бледото му коремче все още е издуто от млякото на майка му. Рос внимателно вдига мъжкото мъниче и го преглежда, като взема кичурче от козината му за генетичен анализ и поставя между раменните му лопатки микрочип, наречен пасивен интегриран транспондер. Мъничето не издава нито звук и не шава, докато го преглеждат. Рос казва, че майката ще се върне за него, когато екипът си отиде.

В началото на проучването си Гърт смятал, че койотите ще се ограничат до парковете и зелените пространства, но сгрешил. „Сега койотите са навсякъде – във всеки квартал, във всяко предградие и в центъра на града.“

И наистина, койотите процъфтяват въпреки усърдните ни усилия да ги унищожим. Всяка година биват убивани поне 400 000 – около 80 000 по федералната програма за контрол на хищниците, предимно

на запад. Ударите от превозни средства са основната причина за смъртност сред койотите в Чикаго, но животните са се научили да избягват колите и дори могат да познават светлините на светофара.

Адаптивността им се подкрепя от гъвкавото им меню. Койотите ядат почти всичко – от кожа за обувки до плодове – и имат таланта да се прехранват почти навсякъде. Но дали притежават гени за живот като граждани, или пък бързо се адаптират по характерния си хитър начин? Може би и двете – това е нещо, което Кристофър Шел, градски еколог към Калифорнийския университет в Бъркли, нарича адаптивна пластичност. Това означава, че койотите може би се възползват от вродената си способност да се приспособяват към нови среди и да се справят все по-добре с живота в тях с течение на времето.

Шел заедно с Джули Йънг, която е биолог и специалист по дивите животни, изучават как различните менюта, предоставяни на койоти в плен в Националния изследователски център за диви животни в Милвил, Юта, могат да променят поведението на животните. Те сравняват например група койоти, които ядат симулирано градско меню – богато на въглехидрати и захар – с такава, която се храни с по-естествено, по-високопротеиново меню. Хипотезата им е, че койотите, които ядат човешка храна, ще станат по-смели в близост до хората, което се подкрепя от някои показания на свидетели.

„Следваме вековната максима „Ти си това, което ядеш“ – казва Шел. Той и Йънг предполагат, че койот, който яде например преработена зърнена храна, ще е по-гладен и ще търси храна много по-често от такъв, който яде заек за закуска. Въпреки че Гърт не е открил подобна връзка при койотите в Чикаго, той отбелязва, че разчитането на човешка храна наистина води до повече конфликти с хората и с домашните им любимци, защото намалява страха от хората при тези представители на семейство Кучета.

ПОДОБНО НА КОЙОТИТЕ и мечките, енотите се разпространяват из градовете на Северна Америка. Във Вашингтон, окръг Колумбия, специалистите по диви животни Кейт Рицъл и Травис Гало искали да разберат дали живеещите в града еноти са

ХИТРИТЕ ЧИКАГСКИ КОЙОТИ

Благоденстваци из градове в целите САЩ, койотите са станали особено оправни в градските пространства на Чикаго. Койотите обикновено имат личен ареал от 5 до 13 кв.км, но застроените райони ги карат да бродят по-надалеч за храна. За разлика от провинциалните си събратя, градските койоти са активни нощем, за да избягват хората. Койот № 748 – алфа мъжки с радиояка, проследяван в продължение на 5 месеца през 2014 г. – пазел бърлогата си на покрива на един паркинг през деня, а нощем ловувал зайци в града.

Местоположение на койот № 748 (февруари-юни 2014 г.)

☀ Денем 🌃 Нощем

Ареалът на койотите е нараснал драматично от 1900 г. насам.

Разрастване на ареала на койотите

- 2016 г.
- 1950 г.
- Преди 1990 г.

Градски ареали

Койотите по-далеч от центъра на града могат да открият това, което им е нужно за оцеляване, в много по-малък район, докато този койот редовно изминавал над 6 км от бърлогите си в търсене на храна.

Градска опасност

Сблъсъците с автомобили са водещата причина за смърт сред градските койоти. Койот № 748 бродел по влаковите линии или между крайезерното шосе и брега, за да избегне колите, но бил открит с фатални наранявания, вероятно причинени от сблъсък с автомобил.

Пуст парцел, едно от любимите места за лов на койот № 748

Използва издианатите жп релси за придвижване

Втора бърлога, близо до жп релсите

Набег Върху замръзналото езеро

**ПРЕЗ
ПОСЛЕДНИТЕ
ДЕСЕТИЛЕТИЯ
КОЙТИТЕ
СА ПРЕВЗЕЛИ
ЦЕЛИТЕ САЩ.
СЕГА МОГАТ
ДА СЕ ВИДЯТ
ВЪВ ВСЕКИ
ЩАТ ОСВЕН
ХАВАЙ, КАКТО
И В ПОВЕЧЕТО
ГОЛЕМИ
ГРАДОВЕ.**

Койот № 1288, млад мъжки, наблюдаван от изследователите, живеел зад пощенска станция в центъра на града, до южния ръкав на р. Чикаго. Няколко месеца след заснемането на този кадър той бил убит от кола. Някои градски койоти са се научили да избягват превозните средства и дори се съобразяват със светофарите, преди да пресекат натоварени пътища.

ИНСТАГРАМ

БЕВЪРЛИ ДЖУБЪРТ

ОТ НАШИТЕ ФОТОГРАФИ

КОЙ

Оператор, режисьор и фотограф на природозащитни теми, специализираща в африкански диви животни

КЪДЕ

Делтата на Окаванго в Северозападна Ботсвана

С КАКВО

Canon EOS-1D X с обектив 28-300 мм

Когато Джубърт и съпругът ѝ Дерек – изследователи на *National Geographic* – снимали своята телевизионна поредица „Окаванго: Река на мечтите“, те получили добра представа за поведението на хипопотамите – както зрителна, така и слухова. Хипопотамите общуват с множество звуци: грухтене, квичене и оглушителни крясъци. Непознати гласове могат да предизвикат агресия; познатите обикновено събуждат по-спокойни реакции. Когато по-силен мъжкар проявил претенции към територията му, хипопотамът на снимката вършал и врецял, но напразно. Бил прогонен от групата си и трябвало да се премести.

National Geographic е най-популярната марка в Инстаграм с над 292 млн. последователи. На тази страница поместваме снимки от нашите профили: [@natgeo](#), [@natgeotravel](#), [@natgeointhefield](#), [@natgeoadventure](#), [@natgeoyourshot](#).